

IRIS MURDOCH MAREA, MAREA

*Traducere din limba engleză
de Antoaneta Ralian*

Iris Murdoch s-a născut la Dublin, în 1919. Studiază limbile clasice, istoria antică și filosofia la Somerville College, Oxford. Între anii 1948 și 1963 ține prelegeri de filosofie la St. Anne College, Oxford, apoi se dedică exclusiv scrisului. În 1956 se căsătorește cu scriitorul și criticul literar John Bayley, care îi va sta alături până la moartea ei. Iris Murdoch a scris numeroase romane, printre care: *Prins în mreje* (1954), *Castelul de nisip* (1957), *Clopotul* (1958), *Capul retezat* (1961), *Oameni buni și oameni de bine* (1968), *Visul lui Bruno* (1969), *Printul negru* (1973, Premiul James Tait Black Memorial), *Fiul cuvintelor* (1975), *Marea, marea* (1978, Premiul Booker), *Discipolul* (1983), *Ucenicul cel bun* (1985), *Dilema lui Jackson* (1995). În 1987 i-a fost conferit titlul de Comandor al Ordinului Imperiului Britanic. A murit în 1999.

București
2018

Marea care freamătă în fața mea, în timp ce scriu, are o oglindă mai curând incandescentă decât scăpare, rătoare, sub lumina mângâietoare a soarelui de mai, retrasă la reflux, zace liniștită la buza țărmului, aproape neîncreșțită de unde, neîntinată de spumă. Către orizont, se aprinde într-un purpuriu somptuos, striat cu dungi de verde smaraldin. Chiar la muchia orizontului, se topește în indigo. În apropierea uscatului, unde câmpul meu vizual e crenelat de movilițe gheboșate din rocă gălbuie, se aşterne o fâșie de un verde deschis, înghețat și pur, mai puțin strălucitor, ba chiar opac, lipsit de transparență. Ne aflăm în nord, și lumina solară nu poate străpunge marea. În locurile unde apa molcomă mângâie stâncile, stâruie la suprafață o peliculă de culoare. Cerul fără de nori e foarte palid înspre dunga de indigo a orizontului, punctată cu ușoare scânteieri de argint, la zenit. Albastrul se intensifică și vibrează. Dar cerul e rece, până și soarele e rece.

Am scris cele de mai sus, vrând să fie paragraful de început al memoriilor mele, dar între timp s-a întâmplat

ceva atât de extraordinar și de oribil, încât nu mă încu-met să-l descriu nici măcar acum, cu toate că s-a scurs o bună bucată de vreme de atunci, și mi-a încolțit în minte o explicație posibilă, dacă nu total justificabilă. Poate că lăsând să se mai interpună un răstimp, o să devin mai calm și cu mintea mai limpede.

Am vorbit despre memorii. Oare astfel va putea fi intitulată această cronică? Timpul o va dovedi. În clipa de față, când scrierea mea are abia vârsta de o pagină, seamănă mai curând a jurnal decât a memorii. Ei bine, n-are decât să fie un jurnal! Cel mult regret că nu am ținut în trecut un jurnal; câte puncte de reper mi-ar fi furnizat! Dar acum, când cele mai importante evenimente ale vieții mele s-au consumat, nu-mi mai rămân decât „aducerile aminte în liniște netulburată“. Căința pentru o viață de egoism? Nu tocmai, totuși ceva în genul asta. Desigur, niciodată n-am pomenit de asemenea lucru femeilor și bărbaților cu care aveam de-a face în teatru. S-ar fi prăpădit de râs.

Teatrul este, fără îndoială, locul unde poți învăța cel mai bine ce înseamnă vremelnicia gloriei; ah, toate acele minunate, strălucite pantomime complet apuse! Acum am de gând să mă lepăd de magie și să devin un pustnic; să mă plasez în situația în care să pot declara cu mâna pe inimă că nu mi-a rămas nimic altceva de făcut decât să învăț să fiu bun. Pe drept cuvânt, anii de pe urmă ai vieții sunt sociotenți și fi o perioadă meditativă. Voi regreta oare că nu m-am dedicat meditației mai din timp?

Mi-e foarte necesar să scriu, în privința asta nu începe îndoială, și să scriu într-un chip total diferit

decât am făcut-o până acum. Tot ce-am scris până în prezent a fost, în mod deliberat, lipsit de consistență. Pe când ceea ce scriu acum trebuie să aibă perenitate, să fie ceva care să nu poată ocoli speranța de a dăinui. Da, am și început să personific obiectul, micuța carte, acest *libellus*¹, creația căreia îi dau eu viață și care pare să fi căpătat subit o voință proprie. Vrea să trăiască, vrea să supraviețuască.

M-am gândit să scriu un jurnal, nu pentru a con-semna întâmplări, dat fiind că nici un fel de întâmplare nu va mai avea loc de aici înainte, ci pentru a-mi înregistra gândurile amestecate și observațiile zilnice: „filosofia mea“, „panseurile“ mele, depănate pe un fundal de simple descrieri ale schimbărilor vremii și ale altor fenomene naturale. Acum, ideea mi se pare din nou bună. Marea! Aș putea umple un tom numai cu imaginile mele despre mare. Da, neîndoienic, mi-ar plăcea să zugrăvesc un tablou încheiat al împrejurimilor, al florei și faunei de aici. și s-ar putea să iasă un lucru interesant dacă aş persevera, deși eu nu sunt un White din Selborne. În clipa de față, de la fereastra mea care dă spre mare, văd trei specii diferite de pescăruși, rândunele, un cormoran și o puzderie de fluturi dând Tâncoale florilor care cresc, în chip miraculos, pe rocile mele galbene...

În orice caz, trebuie să mă feresc de a încerca „să scriu frumos“, ar însemna să ratez acțiunea în care m-am lansat. Pe lângă faptul că m-aș face de râs.

¹ Cărticică (în limba latină în original)

Ah, binecuvântată mare nordică, mare adevărată, cu valuri curate și generoase, nu ca ciorba aia împuștată de Mediterana.

Se spune că s-ar găsi și focii pe aici, dar eu până acum nu am văzut vreuna.

Desigur, nu-i nevoie să fac o distincție între „Memo“, „Jurnal“ sau „Jurnal filosofic“. Pot foarte bine să-ți vorbesc, cititorule, și despre viața mea din trecut, și despre „concepția mea de viață“, pe măsură ce gândurile-mi rătăcesc de colo colo. De ce nu? Dacă mă gândesc bine, toate se pot înnădi foarte firesc. Și în felul asta, despovărat de îngrijorări (căci n-am luat eu hotărârea fermă de a lăsa în urmă orice anxietate?), îmi voi descoperi „forma literară“. În orice caz, de ce să iau de pe acum o decizie? Mai târziu, dacă o să am chef, voi putea considera toate aceste gânduri răzlețe drept note brute pentru alcătuirea unei opere mai coerente. Cine poate ști dacă viața mea din trecut n-o să-mi apară foarte interesantă din momentul în care voi începe să-o povestesc? Poate că, treptat, o să ajung cu istorisirea până la momentul actual și o să las prezentul să se suprapună peste trecut.

Să mă căiesc de egoism: oare o autobiografie este metoda cea mai bună pentru atingerea unui asemenea scop? Mă rog, eu nefiind filosof, nu pot reflecta asupra lumii decât prin prisma celor întâmplate mie în această lume. Și simt că, în sfârșit, a sosit momentul să mă gândesc la mine însuși. Poate să pară ciudat ca un om care a fost etichetat în presa de mare tiraj drept un „tiran“, un „barbar“ și (dacă îmi amintesc bine) un „monstru înnebunit de putere“, să fie brusc cotropit de sentimentul că nu s-a gândit niciodată la sine însuși.

Dar asta-i realitatea. De fapt, nu dețin decât în foarte mică măsură simțul propriei mele identități.

Într-adevăr, numai de curând m-a încercat această nevoie de a scrie ceva care să fie personal, dar să aibă în același timp și valoare de reflecție generală. În zilele când scriam lucruri lipsite de consistență, îmi imaginam că unicul volum pe care l-aș putea publica vreodată ar fi o carte de bucate.

Cred că-i timpul să mă prezint – întâi de toate și mai presus de orice – mie însuși, așa cred. Autobiografia pare să impună o disciplină ciudată. Pentru ceilalți, dacă aceste rânduri vor fi publicate într-un viitor nu prea îndepărtat, se va ivi, într-un sens superficial, acel „nu mai e nevoie de nici o prezentare“, așa cum se spune la întruniri. Cât dăinuie oare faima muritorilor? Genul meu de faimă nu va dăinui prea mult, dar, oricum, îndeajuns. Da, da, eu sunt Charles Arrowby și, în timp ce scriu aceste rânduri, am, să zicem, peste șaizeci de ani. Nu am soție, copii, frați, surori, exist doar eu, cel bine cunoscut, devenit famos, și friabil prin faimă. Am hotărât cu multă vreme în urmă să mă retrag din teatru îndată ce voi împlini șaizeci de ani. („N-ai să te retragi niciodată“, îmi spunea Wilfred. „N-ai să te simți în stare să-o faci.“) Și uite că n-a avut dreptate. De fapt, m-am saturat de teatru până peste cap. E un lucru pe care n-ar fi putut să-l prevadă sau să și-l imagineze nici unul dintre cei care m-au cunoscut bine, nici Sidney, nici Peregrine, nici Fritzie, nici Wilfred, nici Clement, pe când mai trăiau. Și n-a fost vorba doar de o înțeleaptă retragere „în culmea gloriei“. (Căți actori și regizori se cramponează, patetic, de teatru chiar după ce au pierdut

simpatia publicului!) Eu însă m-am plăcărit de toate. S-a petrecut în mine o prefacere morală.

- Foarte bine, pleacă, mi-au spus, dar să nu-ți închipui vreo clipă că te poți întoarce.

- Nici nu vreau să mă mai întorc, mulțumesc frumos.

- Dacă n-ai să mai lucrezi și ai să trăiești de unul singur, ai să-ți pierzi, încetul cu încetul, mintile.

(Asta a fost contribuția lui Sidney la discuție.) Dar iată, mă simt teafăr la minte și, pentru prima oară în viața mea, liber și fericit.

Nu se pune problema că aş fi ajuns să „dezaproba“ teatrul, aşa cum a făcut-o, de pildă, mama mea, câte zile a avut. Pur și simplu mi-am dat seama că, dacă aş, mai rămâne în teatru, aş începe să mă ofilesc spiritualicește, aş pierde ceva ce mă însotise cu multă răbdare până atunci, ceva care ar fi putut să se volatilizeze dacă, până la urmă, aş fi continuat să nu-i acord atenție: ceva ce nu ținea de preocupările mele profesionale, ci, dimpotrivă, se detașa în mod prețios de ele. Îmi aduc aminte că James vorbise odată despre oamenii care-și petrec sfârșitul vieții într-o peșteră. Ei bine, iată, aici e peștera mea. Își am dobândit-o continuând să port în mine lucrul acela prețios, ce mă însoteste ca un talisman, și pe care abia acum pot să-l scot la lumină. Cât de bombastic și de pompos sună aceste cuvinte! și totuși, mărturisesc că nici eu nu știu prea bine ce vreau să spun. Hai să întrerupem pentru un timp aceste reflecții prea serioase!

*

Observațiile de mai sus au fost scrise în zile diferite, zile minunat de pustii și de solitare, după care am tânjtit în trecut, deși niciodată n-ăs fi crezut că le pot dori cu atâtă ardoare, încât până la urmă să ajung la ele.

Am înnotat iar, dar încă n-am putut descoperi locul cel mai potrivit. Azi-dimineață am plonjat în apa adâncă din vecinătatea stâncii mai apropiată de casă, care se precipită abrupt, totuși are niște scobituri și niște proeminențe suficiente pentru a încropi câteva trepte precare. Am numit-o „muntele“ meu, deși abia de atinge șapte metri, la vremea refluxului. Firește, apa e foarte rece, dar după câteva secunde pare să-ți învelească trupul într-un soi de piele caldă, argintie, ca și cum ți-ar fi crescut dintr-o dată solzi de triton. Sâangele biciuit se bucură parcă de o reînvioreare. Da, astă-i elementul meu natural. Si când te gândești că până la paisprezece ani nici măcar nu văzusem marea.

Sunt un înnotător îscusit și curajos, și nu mă tem de apele înfuriate. Astăzi marea era blândă în comparație cu oceanele de la antipod în care mă zbenguiam ca un delfin. Mi-a dat de furcă doar o problemă tehnică. Cu toate că fluxul era destul de domol, am întâmpinat greutăți ridicolе când am încercat să mă cățăr înapoi pe piatră. „Muntele“ e puțin prea abrupt, scobiturile prea strâmte. Valurile molcome mă tachinău, ba înălțându-mă spre suprafața falezei, ba trăgându-mă îndărăt. Degetele mele, băjbâind după o falie, lunecau întruna. Simțindu-mă obosit, am înnotat în jur, căutând alte locuri unde marea se zvârlea neastămpărată înainte și înapoi, dar încercarea de a mă cățără s-a dovedit și mai anevoieasă pentru că apa era foarte adâncă și chiar

dacă stâncile de pe țărm păreau mai puțin abrupte, erau prea netede și alunecoase din pricina algelor, aşa încât nu mă puteam prinde de ele. În cele din urmă am izbutit să mă cațăr tot pe „muntele“ meu, agățându-mă cu degetele de la mâini și de la picioare și apoi fixându-mi genunchii pe o teșitură laterală. Când am ajuns pe creastă, unde am zăcut găfăind în soare, am descoperit că mâinile și genunchii îmi săngerau.

De când am sosit aici, am avut bucuria de a înota în pielea goală. Faleza astă stâncoasă nu atrage, slavă Domnului, vilegiaturiștii cu țâncii lor. Nicăieri nu găsești vreun blestemat petic de nisip. Am auzit că e socotită drept o coastă urâcioasă. Dă Doamne să fie considerată aşa în vecii vecilor! Într-adevăr, stâncile, care se răzlețesc în ambele direcții, nu sunt pitorești. Au o culoare gălbui-nisipie, stropită cu pete cristaline, și se înghesuie în grămezi mari, incoerente, diforme. La bază, sub nivelul fluxului, sunt căpușite cu o vegetație de alge brune, lucioase și urzicătoare, care degajă un miros neplăcut. Și totuși, în vârf, privite de aproape, oferă spectatorului o surprinzătoare bogăție de tainice bucurii. O sumedenie de râpe în formă de V care adăpostesc mici bălti sau straturi de prundiș cu pietre extrem de variate și de frumoase. Sunt și flori care izbutesc nu știu cum să-și împlânte rădăcinile în creștături: flori roz de limba-peștelui și nalbe violete, deditei albi de mare, dintr-o specie foarte prolifică, o plantă albastru-verzuie, cu foi ca de varză, și o specie minusculă de ochii-șoricelului, cu frunze și flori atât de mici, încât abia de le poți distinge cu ochiul liber. Va trebui să-mi caut lupa, ca să le cercetez în voie.

O caracteristică a falezei constă în faptul că, din loc în loc, apa a scobit în stâncă văgăuni, cărora nu le-aș face onoarea de a le numi grote, dar care, văzute cu ochiul înnotătorului, oferă o priveliște uimitoare și vag sinistră. Într-un anumit punct, lângă casa mea, marea a construit chiar un pod de stâncă, arcuit, pe sub care se zvârcolește mugind într-un soi de îngrăditură adâncă, descoperită, cu pereti foarte abrupti. Încerc o placere ciudată când stau pe acest pod, privind violența forțelor dezlănțuite de valurile însipmate, care năvălesc și se retrag din spațiul îngrădit al gropii stâncoase.

A mai trecut o zi de când am scris cele de mai sus. Vremea continuă să fie excelentă. De la sosirea mea aici nu am primit încă nici o scrisoare, ceea ce pare puțin curios. Fosta mea secretară, domnișoara Kaufman, are amabilitatea de a-mi reține la Londra valul în continuă descreștere al corespondenței de afaceri. Dar, la urma urmelor, de la cine aş dori să primesc vesti, cu excepția lui Lizzie, care, probabil, e plecată în vreun turneu?

Am continuat să explorez stâncile în direcția tur-nului meu. Da, sunt proprietarul nu numai al unei case și al unei puzderii de stânci, ci și al unui părăginit turn de pază. De fapt, nu-i decât o cochilie. Dar mi-ar plăcea să-l restaurez, să-i clădesc o scară spiralată și o cămăruță de lucru în vârf, numai că, în ciuda a ceea ce se crede despre mine, nu sunt bogat. Casa astă de la mare mi-a înghițit grosul economiilor. Oricum, am o pensie substanțială, grație simțului practic de care a dat doavadă draga mea de Clement, cu mulți ani în urmă. Trebuie să-mi strâng cureaua. În apropierea turnului, am descoperit niște vestigii arheologice atrăgătoare,